Ekološki mednarodni raziskovalni tabor Krka '89

»Think globaly, work localy!« ni le gola parola kot toliko drugih, ki jih danes kroži po našem ekološko vse bolj ogroženem planetu — Zemlji. To je 26 mladih iz različnih koncev sveta v času od 9. do 29. 7. letos, ko so bili nastanjeni v podružnični OŠ v vasi Krka, tudi dokazalo. Z znanjem in delom so se zoperstavili slovenskemu suicidalnemu vedenju do lastnega anorganskega telesa, v našem primeru do dolenjske lepotice, reke Krke. Naloga mladinskega prostovoljnega dela ni reševanje temeljnih družbenih problemov. Le-te naj bi reševale ustrezne družbene institucije. Kljub temu pa so se udeleženci trudili, da bi zaustavili ali pa vsaj opozorili na ogrožanje življenja v in ob reki Krki, tako ljudi, živali, rastlin in vode same.

Tabor Krka 89 je bil v bistvu ekološka raziskava s tremi glavnimi cilji:

1. Vzbujanje ekološke osveščenosti pri lokalnem prebivalstvu in družbenih institucijah (o nivoju zavesti veliko pove že dejstvo, da nam kljub večkratni objavi v Naši skupnosti in nekaj pismih naslovljenih na OO ZSMS naše občine ni uspelo pridobiti niti enega udeleženca iz naše občine!!)
2. Praktične in teoretične aktivnosti udeležencev tabora za izboljšanje ekološkega stanja na področju reke Krke
3. Uporaba v šoli pridobljenega znanja mladih slovenskih raziskovalcev pri praktičnem delu

Naj na kratko predstavim zaključke sedmih delovnih projektov, ki so bili izvedeni na taboru:

1. Inventarizacija divjih odlagališč odpadkov ob reki Krki

Popisanih je bilo 55 divjih odlagališč odpadkov v območju zgornjega toka reke Krke, od katerih je 34 v naši občini. Največkrat se smetišča nahajajo na bregovih vodotokov, na, oziroma pod robovi cest ali teras, v kraških jamah in vrtačah. Prevladujejo manjša smetišča (do 10 m³) in človek nehote pride do zaključka, da si malodane vsako gospodinjstvo želi svojo vrtačo ali kraško jamo za odlaganje smeti. Seštevek površine pod smetišči je 4737 m² in seštevek njihove prostornine 737,5 m³. Če upoštevamo, da je bilo območje raziskave veliko le 22 km², se lahko nad temi številkami resno zamislimo. 40 do 55 smetišč je še vedno v rabi. Pri nekaterih smetiščih je izražen sum o prisotnosti nevarnih odpadkov. Na ta mesta bi bilo potrebno takoj poslati odgovorne ljudi, ki bi preverili strukturo odpadkov.

Raziskava je bila narejena z namenom, da kataster uporabijo odgovorne službe, ki se ukvarjajo s problemom odpadkov. Sicer pa je že 18. 5. 1989 občinski inšpektorat Grosuplje vsem KS, lovskim družinam, GG Novo mesto in Ljubljana, OO ZSMS in turističnim društvom v naši občini poslal dopis, s katerim so bili pozvani k evidentiranju divjih odlagališč odpadkov v občini Grosuplje. Odziva na ta dopis ni bilo. Ker so udeleženci tabora opravili evidentiranje oz. natančno inventarizacijo s kartografskim prikazom mikrolokacij odlagališč ob reki Krki, so bile KS Krka in Zagradec ter Komunalna skupnost občine Grosuplje z dopisom občinskega inšpektorata pozvane k pripravi sanacijskega programa z rokom 15. 10. 1989, ki so ga skladno z Odlokom o obveznem zbiranju in odstranjevanju odpadkov na območju občine Grosuplje dolžne pripraviti in kasneje tudi realizirati.

2. Biološke analize kakovosti vode reke Krke

Vzorci vode za to raziskavo so bili vzeti v okolici vasi Krka. Kot značilna skupina organizmov so bile uporabljene alge, nabrane na skalah in v muljastem dnu.

Rezultati kažejo, da voda glede na saprobni nivo ni primerna za pitje, je pa za kopanje in druge namene — torej še spada v 2. razred kakovosti. Kljub temu pa lahko utemeljeno pričakujemo in zahtevamo program aktivnosti za zmanjšanje nivoja onesnaženosti iz ekoloških in higienskih razlogov.

3. Speleološke raziskave

Udeleženci tabora so si ogledali jamo na izviru reke Krke, Taborsko jamo, ni pa jim uspelo priti v jamo na Dvoru, ki je zakalenjena, ključ pa v privatnih rokah. Po naključju so izvedeli, da lastnik ključa v jami hrani nafto in bencin.

Sicer pa je značilnost vseh jam tega področja, da so kapniške tvorbe poškodovane, pa tudi smetišča niso redkost. Celo v Taborski jami smo lahko videli kup smeti v nekdanji vstopni dvorani. Opozorilo, ki ga udeleženci tabora naslavljajo na vse občane — ne odlagajte smeti in drugih odpadkov v jame, vrtače ali blizu vodnih virov! Vse se lahko vrne v hujši obliki nazaj. Opozorilo naj vam bo okolica Ptuja.

4. Raziskave malih sesalcev

Člani skupine za raziskavo malih sesalcev so raziskovali njihovo kvalitativno sestavo, kvantitativno sestavo in sestavo favne malih sesalcev v različnih habitatih.

V štirih habitatih (kraški gozd, živa meja, travnik in ob reki) se je v pasti ujelo 33 osebkov, ki pripadajo 7 vrstam malih sesalcev. Najštevilnejše je naseljena živa meja, zato bi bilo potrebno razmišljati o načinu njenega ohranjanja v pejsažu pokrajine. Dve vrsti najdenih netopirjev sta uvrščeni med ranljive vrste rdečega seznama ogroženih živalskih vrst v Sloveniji. Če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej, bosta obe vrsti v bližnji prihodnosti prešli v kategorijo vrst »rdečega seznama«, ki so v nevarnosti, da izumrejo. Zato bi bilo potrebno jame v okolici doline reke Krke, ki jih te vrste naseljujejo, najstrože varovati.

Sicer pa so člani te delovne skupine opozorili tudi na odsotnost vsakršne koordinacije med institucijami, ki naj bi skrbele za favno tega področja. Tako ribiči npr. naseljujejo ribe, ki v reki Krki niso avtohtone, isto počno lovci z naselitvijo neavtohtone vrste rac, vse to pa ruši naravno ravnovesje.

5. Kemijske analize reke Krke

Glavni namen dela je bil s kemijskimi metodami določiti raven onesnaženosti reke ob izviru in vpliv pritoka Višnjica na Krko. Že na izviru koncentracija nekaterih sestavin, ki so večje od normalnih — npr. amoniak — kažejo, da je voda, ki ponika v okolici in prihaja na dan v izviru Krke, že onesnažena. Višnjica teče skozi industrijsko območje, ki ima tudi večjo prašičjo farmo. Posledice so očitne, kajti vsi indikatorji kažejo visoko raven onesnaženosti.

Vsi vzorci so vzeti po daljšem deževju. Nivo vode je bil visok. Domnevamo lahko, da bi bila v bolj suhem obdobju koncentracija merjenih komponent še precej višja.

6. Protestna odstranitev odpadkov z bregov in iz struge reke Krke

Tri dni so udeleženci tabora tudi odstranjevali odpadke z bregov. V načrtu so imeli odstraniti vsaj 10 smetišč, vendar jih je že količina odpadkov na prvem smetišču postavila na bolj realna tla. Zbrane pralne stroje, avtomobilske karoserije, štedilnike... je odpeljal Dinos. Na ta način pridobljeni denar so udeleženci tabora poklonili kolektivu OŠ Krka za nabavo ekološke literature.

7. Izdelava peticije in zbiranje podpisov »Proti onesnaževanju reke Krke«

Po mojem mnenju je vrednost te peticije predvsem v tem, da so jo videli (skoraj) vsi prebivalci ob Krki. Upajmo, da bo tudi ta peticija prispevala k dvigu zavesti med ljudmi, saj le okoliški prebivalci na tem področju odlagajo smeti. Seveda pa lahko peticijo in podpise pod njo tolmačimo tudi kot pritisk javnosti na pristojne institucije...

Izvršnim svetom občin Novo mesto in Grosuplje je namenjeno tudi pismo, v katerem udeleženci tabora med drugim pravijo: (laični prevod iz angleščine, ki je bila jezik sporazumevanja na Taboru)

1. Naredili smo karto smetišč in popis z nekaj najpomembnejšimi podatki (lokacija, velikost, vrsta odpadkov...). Predlagamo, da se popisano področje razvrsti v 6 zon, ki so evidentne iz karte. Saniranje naj se začne v prvi coni in se konča s šesto.
2. Priporočamo, da se čiščenje začne v zimskem času — npr. od novembra 1989 ter se konča aprila 1990, ko je dostopnost in vidljivost smetišč optimalna.
3. Vsi uporabni odpadki naj se reciklirajo.
4. Za zaustavitev uničevanja okolja je potrebno tudi:
   — da se za vsa naselja zagotovijo kontejnerji
   — redno »patroljiranje« ob bregovih reke Krke, inšpekcije pa morajo resno pristopiti k odkrivanju povzročiteljev
   — bolj pogosto praznjenje kontejnerjev
   — namestitev ograj okrog obstoječih divjih odlagališč.
5. Zavračamo vsakršen postopek skrivanja oz. prekrivanja odlagališč.

Predsedstvo OK ZSMS Grosuplje bo kot eden od organizatorjev Tabora poskrbelo, da bodo z rezultati seznanjene pristojne institucije. Za izboljšanje stanja pa se bomo morali potruditi vsi, predvsem pa prebivalci ob reki Krki sami.

Tabor Krka 89 so organizirali: RK ZSMS, OK ZSMS Grosuplje in Novo mesto.

Z denarjem, materialom ali kako drugače so nam pomagali tudi: ORS Grosuplje, OIS Grosuplje, SKIS Grosuplje, GPG, Black & Decker, IS SO Grosuplje, Ekološko društvo Zagradec, Gasilsko društvo Krka, turistična kmetija Magovac, Samostan Stična, OŠ Stična s svojo podružnico na Krki, občinski štab CZ, OVS Ljubljanica-Sava in mnogi drugi.

Vsem iskrena hvala.

Predvsem pa se zahvaljujem vodji Andreju Žoržu, mentorjem in vsem drugim udeležencem Tabora z željo, da se v prihodnjih letih spet srečamo na Krki, vendar tokrat kot gostje turističnih objektov v ekološko neoporečni dolini.

Zlatko Mehić

Kunci in zajci ogroženi

Pričujoči sestavek je namenjen številnim rejcem kuncev, lovcem in občanom, ki imajo v vsakdanjem življenju kakršen koli stik s kunci in zajci. Podanih je nekaj poglavitnih značilnosti nove kužne bolezni domačih in divjih kuncev in zajcev, ki se je letos pojavila tudi pri nas.

Strokovnjaki to novo obolenje, za katerega je značilen visok pogin obolelih živali, imenujejo morbus x ali hemoragična bolezen kuncev in zajcev. Povzročitelj omenjene bolezni je virus, ki napada in uniči obrambni sistem pri okuženi živali (podobno kot virus AIDS bolezni pri človeku). Pod elektronskim mikroskopom je možno opazovati virusne delce s premerom do 35 mm. Izgled virusa spominja na žogico za tenis.

Prva poročila o tej nevarni bolezni kuncev prihajajo iz Kitajske. Stara so pet let. Danes je bolezen razširjena v nekaterih državah vzhodne Evrope, kakor tudi v Italiji, Franciji in Nemčiji. V ČSSR je bolezen izbruhnila pred dvema letoma. Katastrofalne posledice in veliko gospodarsko škodo so občutili ne smo zaradi množičnih poginov kuncev, temveč tudi zaradi prepovedi izvoza kuncev na zahodno tržišče.

V naši občini farmska reja kuncev ni organizirana, obstaja pa veliko število kunčerejcev, ki gojijo kunce za lastne potrebe; za meso, krzno ali pa so zgolj ljubitelji malih živali. V Sloveniji smo po letu 1983 zgradili okrog štirideset večjih ali manjših kunčjih farm (Laško, Celje, Nova Gorica). Industrijska reja kuncev je pomembna gospodarska panoga v omenjenih predelih Slovenije. Proizvodnja je v celoti namenjena za izvoz, zlasti v Italijo. Divji kunci pri nas živijo smo v Primorju, medtem ko je divji zajec razširjen po celi Sloveniji. Po dosedanjih izkušnjah okuženi divji zajci in kunci ostajajo rezervoar in vir okužbe za domače živali. Prav zato je izkoreninjanje te bolezni izredno težavno.

Prvo žarišče kunčje kužne bolezni morbus x se je pri nas pojavilo letošnjo pomlad in sicer na Goriškem. Domnevajo, da se je viroza zanesla iz Italije. Po prvem izbruhu se bolezen hitro širi. Tri tedne pozneje je bilo registriranih že večje število žarišč te bolezni na Goriškem in Tolminskem.

Za bolezen morbus x je značilen nagel pogin odraslih kuncev. Med znamenji bolezni izstopa zlasti krvav izcedek iz smrčka. Mladiči do enega mesec starosti praviloma ne zbolijo, pri starejših živalih pa sta smrtnost in obolevnost praviloma zelo visoki. Kot smo že omenili je potek bolezni zelo hiter. Živali kažejo znamenja slabega počutja le par ur pred poginom. Bolezen se hitro širi iz ene reje v drugo. Za raztelesbeni izvid poginule živali so značilne krvavitve v sapniku, pljučih, ledvicah in sečnem mehurju. Dokončno diagnozo je mogoče postaviti le v virološkem labolatoriju.

Pogini večjega števila kuncev pri večjih rejcih je v trenutni situaciji že dovolj razlog za sum na omenjeno kužno bolezen.

Zatiranje bolezni morbus x je izredno težavno zaradi izredne kontagioznosti povzročitelja bolezni. Prenos virusa, ki je razmeroma odporen tudi na razkužila je možen na različne načine. S prodajo in transportom obolelih živali se bolezen lahko v kratkem času prenese na velike razdalje. Nevaren vir okužbe so zlasti slabo in neodgovorno organizirane razstave malih živali. Virus lahko prenašamo tudi z obleko, obutvijo in krmo, zato morajo biti kunčerejci previdni pri medsebojnih kontaktih.

Preventivni veterinarski ukrepi zajemajo pobijanje obolelih in sumljivih živali, uničevanje kletk s sežiganjem, razkuževanje, prepoved razstav in prometa s kunci. Cepiva proti bolezni morbus x na našem tržišču ni mogoče kupiti. Poznano mi je, da so v ČSSR prešli na preprečevanje širjenja bolezni morbus x s cepljenjem kuncev proti tej nevarni kužni bolezni.

Peter Hostnik

Škoda po toči

Neurje s točo, ki je divjalo dne 23. 7. 1989 ter 18. 8. 1989 je povzročilo škodo v nekaterih predelih v naši občini.

Tako je padala toča v juliju v Dobrepoljski dolini in sicer Vidmu, Zdenski vasi ter Mali vasi. Toča je prizadela predvsem pšenico in silažno koruzo.

V avgustu pa je bilo področje, ki ga je zajela toča znatno večje.

Razprostiralo se je od naselja Blato preko Kriške vasi do Škrjanč, Višnje gore in predel Brezja, Ponove vasi ter Banata.

Občinska komisija si je s predstavniki zadružnih organizacij ter Posestva Grosuplje prizadeta področja ogledala. Ugotovljeno je bilo, da je toča povzročila škodo predvsem na poljščinah. Najbolj je bila poškodovana koruza za zrnje in silažo, krmna pesa, strniščni posevki ter travinje.

Ocenilo se je, da je pridelek poškodovan pri koruzi za zrnje na 373 ha — 35%, silažni koruzi 342 — 15%, krmni pesi 60 ha — 40%, strniščni dosevki 100 ha — 50% in travinje (otavič) 385 ha — 30%.

Po obračunu se ocenjuje, da znaša škoda na omenjenih kulturah skupaj 7.084.350 din (v 000 din).

Poročilo o povzročeni škodi je dne 29. 8. 1989 na svoji seji obravnaval IS Skupščine občine Grosuplje.

S strani posameznih zadružnih organizacij so bile, na SIS za pospeševanje hrane in zagotavljanje osnovne preskrbe Občine Grosuplje, dane vloge o pomoči pri nastali škodi.

Tako je bilo odobreno MKZ Stična 150.000.000 din, MKZ Dobrepolje 70.000.000 din, ter M KZ Ljubljana, TZO Grosuplje 250.000.000 din premostitvenega kredita, o nepovratnih sredstvih pa bo odločal Odbor za kmetijstvo pri SIS za pospeševanje proizvodnje hrane na seji v mesecu septembru.

Orale so se nove brazde

V soboto, 29. 7. 1989 je v Domžalah potekalo območno tekmovanje traktoristov v oranju, spretnostni vožnji in teoriji.

Kot vsako leto so se ga tudi letos udeležili člani Aktiva mladih zadružnikov pri M-Kmetijska zadruga Stična.

V članski konkurenci so naši tekmovalci dosegli naslednja mesta:

5. mesto	Zavodnik Janez	Muljava
7. mesto	regar Ciril	Muljava
8. mesto	Zajc Slavko	Muljava

Pri mladih zadružnikih pa so bili rezultati naslednji:

1. mesto	**Glavič Jože**	**Škoflje**
2. mesto	**Kavšek Franci**	**Škrjanče**
4. mesto	Glavič Tone	Škoflje
5. mesto	Novak Brane	Štentpavel
12. mesto	Štrus Franc	Radohova vas
17. mesto	Skubic Miha	Mala Dobrava
18. mesto	Zaletelj Jože	Velika Dobrava

Med pionirji je ponovno zmagal **Pate Bojan iz Šentvida pri Stični.**

Prva dva tekmovalca iz ekipe mladih zadružnikov se bosta konec avgusta udeležila republiškega prvenstva, kjer jima želimo čim več uspeha. Spremlja naj ju misel, da je prihodnost rodu na sončni strani Alp odvisna tudi od dobro preorane zemlje.

Pospeševalna služba
M-KZ Stična

● *Racionalna izraba in varovanje okolja*

Kamnolom le za enkratno uporabo

Različna zemeljska dela puščajo na površini marsikdaj nezaceljene rane, ki nato še desetletja kazijo okolico. Le redko najde narava sama dovolj moči, da jih ponovno zaceli. Danes, ko se vse bolj srečujemo s problemom varovanja okolja, sta pravilen pristop k zemeljskim delom ter sanacija stanja po opravljenih delih še toliko bolj pomembna.

V članku opisujem vrtalno minerska dela, ki smo jih opravili v Temenici na Dolenjskem, ter način, kako smo delovišče ponovno vrnili v stanje, kakršno je bilo pred zemeljskimi deli. Izvajalec del je bil Geološki zavod Ljubljana TOZD VMD in Gradmetal Litija.

V letu 1988 so pričeli z rekonstrukcijo regionalne ceste Litija – Radobova vas. Za cestni odsek med Sobrčami in Temenico so potrebovali približno 10.000 m³ dolomitnega materiala. Na izbiro so imeli dve možnosti:

- prevoz materiala iz 12 km oddaljenega kamnoloma v Ivančni gorici
- pridobivanje materiala v bližini delovišča.

Naročnik del je pretehtal obe varianti in se zaradi velike oddaljenosti kamnoloma ter relativno dragih kamionskih prevozov odločil za drugo varianto. Izračunano razmerje cen vgrajenega enega kubičnega metra dolomitnega materiala med prvo in drugo varianto je bilo 17:13.

Geološka zgradba neposredne okolice delovišča je dovolj ugodna za pridobivanje enako kvalitetnega dolomitnega materiala kot v kamnolomu Ivančna Gorica.

Dolomit prekriva razmeroma tanka preperinska plast, zato so odpadla tudi večja odpiralna dela. Ugodno za drugo varianto je bilo tudi soglasje zasebnika, ki je dovolil izkop dolomita na svojem zemljišču, v neposredni bližini stanovanjske hiše. Pri tem je postavil dva pogoja:

- pri vrtalno-minerskih delih ne sme priti do poškodb na stanovanjskem objektu;
- Okolje je potrebno po končanih delih vrniti v prvotno stanje, t.j. urediti brežine in jih ponovno ozeleniti.

Vrtalno minerska in druga zemeljska dela

Delo je bilo razdeljeno na več faz in sicer:

- odstranitev in deponiranje preperinske in humusne plasti;
- vrtalno minerska dela, izkop in odvoz dolomitnega materiala;
- ureditev brežin in zasip s preperino in humusom; in
- ponovna ozelenitev površine.

Odpiralna dela smo opravili z buldožerjem. Humusno plast smo deponirali na severni strani objekta, preperinsko plast pa na južni strani, kajti vsebovala je še precej kosov dolomita in nerodovitne ilovice. Po opravljenih odpiralnih delih smo pričeli s pripravami za vrtalno-minerska dela. Glede na to, da je stanovanjska hiša nova s komaj leto dni staro fasado, smo severni in vzhodni del fasade zaščitili s cevnim odrom, na katerega smo pritrdili opažne plošče. Strehe same nismo zaščitili, saj je neprimerno ceneje zamenjati nekaj morebiti razbitih strešnikov.

Vrtalna dela smo opravili z vrtalno garnituro Tamrock DH 400 z odpraševalno napravo. Miniranje smo izvajali v treh plasteh. Po opravljenem odstrelu v eni plasti smo z buldožerjem odrinili odstreljeni material na zahodno in južno hiše, kjer je bila na njivi, s katere smo odstranili humus, urejena začasna deponija. Vrtine so bile globoke 2,8 m s premerom ø 64, mm, razdalja med njimi je znašala 1,5 m. Za miniranje smo izbrali razstrelivo amonal ø 50, ki smo ga inicirali z milisekundnimi električnimi detonatorji. Približno 30 odstotkov miniranj smo spremljali s seizmičnimi meritvami. Glede na to, da v naših tehničnih predpisih nimamo podanih kvantitativnih kriterijev za ocenitev seizmičnega vpliva vibracij ob razstreljevanju na gradbene objekte, smo prevzeli in se opirali na DIN 4150 norme in KDR – Richtline. Uporabili smo elektrodinamične senzorje navezane na univerzalni instrument SIGRI I. Po dveh poiskusnih miniranjih smo imeli registrirane vse parametre, ki so bili pod mejami, ki bi ogrožale stanovanjsko hišo, oziroma bi lahko povzročile na objektu manjše razpoke

Samo miniranje je potekalo po naslednjem postopku. Izvrtali smo 50 vrtin in jih povezali v pet minskih polj. Vsako polje je imelo največ 10 električnih detonatorjev. Vsako vrtino smo napolnili z 2,5 do 3 kg razstreliva. Minskega polja nismo prekrivali, saj smo predhodno zaščitili stanovanjski objekt. Pri miniranjih ni prišlo na hiši do nobenih poškodb.

Granulacija pridobljenega dolomitnega materiala je bila primerna za takojšnje odrivanje z buldožerjem na deponijo ter kasnejši odvoz in vgradnjo na traso ceste.

Po opravljenih vrtalno-minerskih delih ter odvozu materiala smo pričeli z urejanjem brežin. Na grobo izravnano zemljišče smo iz deponije vrnili preperinsko plast in humus. Sledila je le še pozelenitev obdelanih brežin okoli objekta.

S tem smo pokazali, da je mogoče izvajati vrtalno-minerska dela znotraj naseljenih krajev, oziroma v neposredni bližini stanovanjskih objektov, ne da bi pri tem na njih povzročili kakršnekoli poškodbe. Zelo pomembno pri vseh podobnih delih je ponovno saniranje in rekultivacija zemeljske površine, kajti le tako bomo uspešno zavarovali okolje pred erozijo ter zanamcem zapustili pokrajino neokrjeno.

VLADO ŽELEZNIKAR

Tako so v okolici stanovanjske hiše leta 1988 naredili začasni kamnolom.

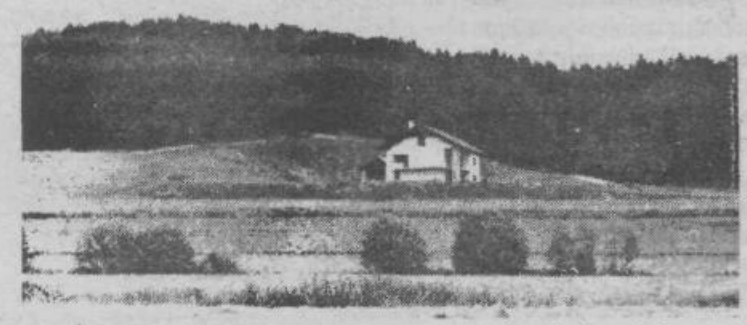

Letos so okolico hiše ponovno uredili in zatravili, tako da v okolju praktično ni več nobene rane.